

uttan ein sinnissjúkagardur... Sum eg siti og skrivi hetta, fái eg mánaðarritið Amnesty Nyt inn gjøgnum dyrnar. Tað er fyri apríl og Amnesty International gevur út. Har stendur hesin litli tíðindastubbin:

»USSR-bólkurin sigur frá, at Hel-sinkibólkurin í Moskva er uppløystur, aktivir limir í friðarrørslum og mannarættindarørslum verða revsaðir við fleiri árum í fangalegum og mannarættindaforkemparin Andrei Sacharov er í vanda fyri at doyggja.«

Sovjet og Amnesty International

Amnesty International (AI) er ein alheimsfelagsskapur undir ST. Virkið hansara er avmarkað til at hjálpa politiskum samvitskufangum, ið ikki hava framt harðskap ella hava eggjað til harðskap. AI hjálpir ikki brotsmonnum ella politiskum fangum, ið hava framt ella eggjað til harðskap.

AI er forboðið í Sovjet og sleppur ikki at virka har, tey, ið kortini royna, verða revsað. Kunnleikin um AI í Sovjet er litil og eingin. Veit sovjetbúgvinn yvirhøvur nakað um AI, so er tað ein vitan, ið er heilt forbronglað, tí at tað hevur einki høpi verið í teimum fáu upplýsingum, sum sovjetiska pressan hevur givið borgarum sínum um felagsskapin. Hon kallar hann fyri »tænastugentu hjá CIA« og annað mangt av sama slag.

Nú er bók komin út í Sovjet um Amnesty International. Hon er skrivað av S. Zivs og eitur á danskum »Løgnens anatomi«. Eitt ummæli av henni stendur prentað í Amnesty Nyt í mars mánaða. Boris Weil hevur skrivað tað.

Er ummælið eftirfarandi, er bókin burtur av allari leið. Tað er púrt einki høpi í henni. S. Zivs byrjar bókina við at siga, hví hann hevur kallað hana »Lygnunar anatomi«. Leiðararnir í AI hava serstakliga vakt hansara áhuga, tí at teir — fyri at vekja ans um seg sjálvar — hava gjørt alt fyri at sýna seg fram. Í staðin fyri objektivitet og sannleiksvilja hava tey av fullum huga og miðvíst breitt út fordómar og misálit. Á gerandismáli eitur hetta »lygn«.

Óg síðani koma teir ótrúligastu upplýsingarnar slag í slag. Í bókini stendur ikki eitt orð um, at AI virkar um allan heim. Lesarin fær ta fatan, at AI er sprottið av lygnum, livir av lygnum og er sett á stovn við tí í hyggju at gera seg inn á Sovjet. Zivs heldur, at tann sovjetbúgvi, sum er í andstöðu móti statinum, annaðhvørt er eitt brotsmenn ella sinnissjúkur og av rettum hoyrir heima í einari fangalegu ella einum sinnissjúkagardi.

S. Zivs er professari og doktari í juridiskari vísind. Hann er varðafarmaður í felagnum fyri sovjetiskar juristar. Hann hevur skrivað 130 vísindalig og populervísindalig verk.

Ein sápubløðra

Tann stóri violinisturin og humanisturin Yehudi Menuhin skrivur í ævisøgu síni »Min ufultendte rejse« um allar sínar konsertferðir til øll heimsins lond. Hann var einaferð í Eystur-Týskalandi, men skrivur óvanliga stutt um hesa ferð, bert nakrar reglur og endar soleiðis: Hagar fari eg ongantíð aftur. Hann sigur ikki hví. Men hvat hevði hann sæð? Hvat hevði hann gjøgnumskoðað? Meg lysti at vita.

Stóri høvundurin Doris Lessing, sosialistur og fyrrverandi kommunistur, hevur skrivað drúga skaldsøgu, ið eitur »Den gyldne tog«. Í hesi skaldsøgu skrivur hon millum annað um, hvussu sárt tað er liðandi at missa

Undir Stalin røkk persónsdyrkanin upp í sinnssjúka hæddir

Úr filminum »Diktatorin«. Charlie Chaplin í leiklutinum sum Adolf Hitler, despoturin ið vildi leggja allan heimin undir seg

trúna upp á nakað, sum einaferð var tær dýrabart, og síðani við sorg og pinu at noyðast at viðganga at tað, sum tú hevði trúð uppá og bygt titt liv á, var einki uttan ein sápubløðra, ein livslygn, ein myta. Men hon skrivur eisini um, hvussu stóru lætti tað er at vera sloppin av við hesa livslygnina.

Orð við gandamátti

Í summum orðum er sannur gandamáttur. Í orðum sum til dømis »progressivur« ella »reaktionur«. Tey flestu av okkum vilja vera progressiv. Tað er verandi ljós yvir hesum orði. Tað breiðir hita um seg. Næstan eingin vil vera reaktionerur, vit trívast ikki í kuldanum frá hesum orði. Heldur tú teg sjálfvan hoyra heima í tí progressiva skara, og onkur ákæru teg fyri at vera reaktionerur, er tað, sum rakar hann teg við gleðandi jørnum.

Tað er býttligt og oftast órættvíst at seta fólk í bás, at senda tey til høgru og vinstu, inn í ljósið ella út í myrkrið, sum vart tú ein alvisur gud. Tey flestu av okkum munnu hava part av Káin eins væl og Ábal í okkum. Men hinvegin haldi eg, at tað eigur at verða sagt, at tann, ið hevur samhuga við politistatnum, tí totalitera statinum, kann ikki vera annað enn reaktionerur.

Heimurin ein dreymur?

Stundum fái eg upp í hondina drúgar greinar frá persónum, ið búgva ella ferðast í einum slíkum stati. Siggi eg, at tær eru skrivaðar av einum viðhaldsfólki, av einum ideologiskt »trúgvandi

og frelstum«, havi eg litlan hug at lesa hesar greinar, tí eg veit, at tær eru litið eftirfarandi. Tær eru skrivaðar í bengalskum lýsi og litaðar av einum hugaheimi, einum jørðildi og einari verð, ið litið hevur við hesa okkara verð at gera. Veruleikin verður til falsan, til pynt upp á mytuna.

Lesur tú til dømis eina slíka grein úr Sovjet, so kann tað bera á, at nevni sum Marx og Lenin ganga aftur í heilum, meðan eitt glógvar við síni fráveru. Navnið á manninum, ið skapti Sovjet og ráddi fyri borgum í ein heilan mansaldur, navnið Stalin, tann stálsetti, barnanna besti vinur, sum við kunngerð í Pravda tann 1. mars 1935 læt lýsa í lóg deyðadóm yvir børn niður í 12 ára aldur.

Slíkt kann ikki vera gjørt við vilja, tað ber ikki til. Eingin, ið fæst við at skriva søgu, kann fáa seg til at falska hana so nógv. Ella er kanska talan um so ágangandi ynskideymar, at heims-sagan og heimurin allur verður til ein dreym um ein heim, har Stalin ongantíð hevur livað og virkað? Tá er talan um eina sjúku, tey rópa skizofreni.

Armar sálir

Tað er einki høpi í at tala um at forfylgja og ikki forfylgja í einum »politistati«. Í einum politistati verða øll forfylgd. Fert tú til dømis til ein prest í einum slíkum stati og spyr hann, um tey kristnu verða forfylgd, so gerst hann álvarsamur og fer at tevja seg fram til, hvør tú ert. Skilir hann, at tú ert ein av teimum politiskt »frelstu«, so sigur hann: nei, her verður eingin kristin forfylgdur, og tú fært akkurat tað svarið, sum tú droymir um. At svara

einum »frelstum« øðrvísi hevði verið alt ov váðiligt.

Men ert tú ein »vantrúgvinn«, og hesin sami prestur hevði fingið fult álit á tær, so kundi borið á, at tú hoyrði hesi statsfiggindaligu orð frá einum ólukkuligum hjarta: Í hesum stati verða øll forfylgd. At tey allarflestu kortini liva í frið og náðum kemur av, at tey lata sær lynda. Men eg sigi tær, góði vinur, gud náði tær ørnu sálir, ið ikki vilja lata sær lynda. Og tær finnast og hava tað ómetaliga ringt.

Tað er imóti hesum ørnu sálum eygu og hugur okkara eiga at vera vend. Tær vælnøgdu hava neyvan okkara samhuga fyri neyðini. Men tær forfylgdu. Tær, sum í hesi løtu runt um í heiminum sita og rotna upp í fongslum, arbeidslægum og sinnissjúkrahúsum fyri eina áskoðan, ið er øðrvísi enn valds-harranna. »Frælsi merkir altíð frælsi fyri tann, ið hugsar øðrvísi«, skrivaði Rosa Luxembourg.

Latið okkum, fyri at gera hesa ólukkuligu stöðu uppaftur týðuligari fyri okkum, gera eina hugsunarroynd. Latið okkum hugsa okkum, at William í bestu manndómsárum varð vistur av landinum fyri livið fyri at hava gjørt okkum til »trøll«. Ella at Steinbjørn fekk fimm ára fongslsrevsing fyri at hava sverta USA út í ferðafrásogn síni. Ella at undirritaði varð stongdur inni á statshospitalinum í líka so nógv ár fyri at hava skrivað antifæriskar og landsfiggindaligar bókur — og kom útaftur ørur í høvðinum av innleguni.

Ja, vit kunnu flenna at hesum og halda tað vera stuttligt at hugsa okkum tað. Men fyri fólk í hópatali, ið nógv stórt tali enn vit gruna, er hetta eingin stuttleiki uttan beiskar sannroyndir til.